

نقد و بررسی آمار مصرف

● مقدمه

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

■ سید حسن کاظمی

دفتر مطالعات جامع و نظارت، معاونت طرح و برنامه‌ریزی
وزارت جهاد سازندگی

● پیشگفتار

در نشریه شماره ۱۷ و ۱۶ سال پنجم (بهار و تابستان سال ۱۳۷۳) نشریه روند، از انتشارات بانک مرکزی جمهوری اسلامی، ایران، مقاله‌ای تحت عنوان «نگاهی به نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری ایران، طی سالهای (۷۲ - ۱۳۶۳)» به چاپ رسیده است که در آن به میزان مصرف خانوارهای شهری (در قالب جدول شماره ۶) در سالهای ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۲ نیز اشاره شده است.

در این گزارش تلاش شده است با عنایت به اطلاعات موجود و بررسی الگوی مصرف، چگونگی صحت و سقم ارقام ذکر شده به طور بسیار مختصر مورد نقد و بررسی قرار گیرد. گزارش حاضر در ۶ فصل تنظیم گردیده است که در ۵ فصل آن، اطلاعات پایه و اولیه ذکر شده و فصل پایانی به ارزیابی مختصر داده‌های جمع‌آوری شده، اختصاص یافته است.

نقد و بررسی و تجزیه و تحلیل مصرف مواد غذایی، که اخیراً در مقاله‌ای تحت عنوان «نگاهی بر نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری ایران، طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳» در نشریه روند، از انتشارات بانک مرکزی مطرح و به چاپ رسیده است، موضوع اصلی گزارشی است که پیش روی دارید.

در مقاله فوق، با استفاده از آمار و نتایج نمونه‌گیری بودجه خانوار که توسط کارشناسان بانک مرکزی، در مناطق شهری کشور، هر ساله انجام می‌شود، ضمن بررسی روند هزینه ناخالص خانوارهای ساکن در شهرها، طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳ به اجزای هزینه و نسبت‌های هریک از اقلام خوراکی و پوشاک، بهداشت، مسکن و تفریحات، اشاره شده است. همچنین براساس قیمت ثابت ثابت سال ۱۳۶۱، به محاسبه متوسط هزینه ناخالص سالیانه در روند فوق پرداخته و در واقع، قدرت خرید خانوارها را نیز مورد ملاحظه و بررسی قرار داده است. همچنین، درآمدهای ناخالص خانوارهای شهری نیز، طی روند گذشته، مورد بررسی مختصری قرار گرفته است. در فراز دیگری از مقاله، براساس ارقام و اطلاعات فوق، به بررسی متوسط مقدار مصرف برخی اقلام خوراکی و غیرخوراکی خانوارها پرداخته و متوسط مقدار مصرف اقلامی همچون نان، گوشت قرمز، مرغ، ماهی، سیب‌زمینی، تخم‌مرغ، انواع کره و انواع روغن‌ها و چربیها را محاسبه و روند آن را طی ده سال ۷۲ - ۱۳۶۳، ارائه نموده است. بررسی و تجزیه و تحلیل

ارقام دو مقطع ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲، بخصوص، متوسط مصرف برخی مواد خوراکی اشاره شده، هدف اصلی این نوشتار می‌باشد.

مطالب این گزارش، در ۶ فصل جداگانه، طبقه‌بندی و ارائه می‌شود، سعی شده است تا در هریک از فصول، گوشه‌ای از اطلاعات مربوط به آن را مورد شناسایی و تجزیه و تحلیل قرار داده و در نهایت فصل ششم اطلاعات حاصله، مورد نقد و بررسی قرار گیرد.

■ فصل اول: بررسی شناسایی جمعیت شهری و روستایی در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲

سرشماری نفوس و مسکن، در دو مقطع سال ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵ و سرشماری جاری جمعیت، در سال ۱۳۷۰، توسط مرکز آمار ایران انجام یافته است. به منظور محاسبه تعداد خانوارهای شهری و روستایی کشور در سالهای مورد نظر، متوسط میزان رشد جمعیت در فاصله سالهای (۶۵ - ۱۳۵۵) محاسبه و جمعیت شهری و روستایی سال ۱۳۶۳ برآورد گردید. همچنین، متوسط رشد جمعیت شهری و روستایی در فاصله سالهای (۷۰ - ۱۳۶۵) محاسبه و مبنای برآورد جمعیت شهری و روستایی سال ۱۳۷۲ به شرح جدول شماره ۱ قرار گرفت. چنانچه در جدول شماره ۱ ملاحظه می‌شود، جمعیت شهری کشور در سال ۱۳۶۳ معادل ۵۰۷۵۹۳۸ خانوار و جمعیت روستایی کشور معادل ۳۹۶۹۱۰۶ خانوار برآورد شده است. در سال ۱۳۷۲ نیز، جمعیت شهرنشین کشور، با رشدی حدود ۳/۵ درصد به ۶۹۲۱۹۳۷ خانوار و جمعیت روستایی با رشدی حدود ۰/۷ درصد به ۴۲۴۵۲۶۸ خانوار افزایش یافته است.

بدین ترتیب، ملاحظه می‌شود که در فاصله سالهای فوق، معادل ۱۸۴۵۹۹۹ خانوار به جمعیت جدول شماره ۱ - تعداد خانوار شهری و روستایی کشور در سالهای ۶۳ - ۱۳۷۲ (۱)

ردیف	شرح	۱۳۶۳	۱۳۷۲
۱	تعداد خانوار شهری	۵۰۷۵۹۳۸	۶۹۲۱۹۳۷
۲	تعداد خانوار روستایی	۳۹۶۹۱۰۶	۴۲۴۵۲۶۸

ساکن در مناطق شهری و معادل ۲۷۶۱۶۲ خانوار به جمعیت ساکن در مناطق روستایی افزوده شده است.

فصل دوم - بررسی بودجه و درآمد خانوارها در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲

بخش اول - هزینه خانوار شهری براساس آمار بانک مرکزی

بررسی هزینه ناخالص سالیانه یک خانوار شهری در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ براساس آمار بانک مرکزی نشان می‌دهد که هزینه ناخالص یک خانوار از ۱۵۷۴ هزار ریال در سال ۱۳۶۳ به ۶۳۷۷ هزار ریال در سال ۱۳۷۲ افزایش یافته است. (به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱، متوسط هزینه ناخالص سالیانه یک خانوار شهری از ۱۵۷۴/۵ هزار ریال به ۱۲۸۸/۴ هزار ریال کاهش یافته است) و هزینه‌های خوراکی و دخانی نیز از ۶۴۱ هزار ریال به ۲۱۴۷ هزار ریال رسیده، لیکن سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی از ۴۰/۷ درصد از کل هزینه خانوار به ۳۳/۶ درصد کاهش یافته است. همچنین، چنانکه در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود، در فاصله سالهای فوق، سهم پوشاک از ۷/۷ درصد به ۸/۷ درصد و سهم مسکن از ۲۴/۴ درصد به ۲۷/۹ درصد و سهم درمان و بهداشت از ۳/۷ درصد به ۵ درصد و سهم تفریح، تحصیل و مطالعه از ۱/۶ درصد به ۲/۶ درصد افزایش یافته است. شایان ذکر جدول شماره ۲ - سهم هزینه‌ها در کل هزینه ناخالص سالیانه یک خانوار شهری در سالهای ۶۳ - ۱۳۷۲ (۲) واحد: درصد

ردیف	گروههای هزینه	۱۳۶۳	۱۳۷۲
۱	جمع کل هزینه ناخالص	۱۰۰	۱۰۰
۲	خوراکی و دخانی	۴۰/۷	۳۳/۶
۳	پوشاک	۷/۷	۸/۷
۴	مسکن، آب، سوخت و روستایی	۲۴/۴	۲۷/۹
۵	لوازم و اثاث خانه	۶/۴	۶/۷
۶	درمان و بهداشت	۳/۷	۵
۷	حمل و نقل و ارتباطات	۸/۸	۸/۷
۸	تفریح و تحصیل و مطالعه	۱/۶	۲/۶
۹	کالاها و جلسات متفرقه	۶/۷	۶/۸

است که نتایج تفصیلی آمارگیری از هزینه و درآمد که توسط مرکز آمار ایران انتشار می‌یابد، در راستای توزیع فوق قرار دارد. هرچند که مطلق آمار هزینه‌ها، متغیر با آمار بانک مرکزی می‌باشد.

بخش دوم - درآمد سرانه به قیمت‌های جاری و ثابت در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲

براساس آمار بانک مرکزی، درآمد سرانه کشور به قیمت جاری در سال ۱۳۶۳ معادل ۲۹۹/۰۸ هزار ریال و در سال ۱۳۷۲ معادل ۱۷۱۹/۷ هزار ریال بوده است، که به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱، درآمد سرانه، در سال ۱۳۶۳ معادل ۲۶۴/۸ هزار ریال و در سال ۱۳۷۲، به ۲۰۳/۶۴ هزار ریال کاهش یافته است. همچنین، براساس نتایج تفصیلی آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی، که به طور سالیانه توسط مرکز آمار ایران انتشار می‌یابد، متوسط درآمد خانوار شهری در سال ۱۳۶۳ معادل ۱۰۳۴/۱۷ هزار ریال و متوسط درآمد خانوار روستایی معادل ۵۲۴/۶ هزار ریال، اعلام شده است، که در سال ۱۳۷۲، متوسط درآمد خانوار شهری ۴۴۲۵/۶ هزار ریال و متوسط درآمد خانوار روستایی ۲۷۳۱/۵ هزار ریال، ذکر شده است. (جدول شماره ۳)

بدین ترتیب، چنانچه بعد خانوار در سال ۱۳۶۳ معادل ۵/۲ و در سال ۱۳۷۲ معادل ۵ نفر در نظر گرفته شود، محاسبه درآمد سرانه برای هر نفر ساکن در مناطق شهری و روستایی امکان پذیر خواهد شد.

فصل سوم - بررسی و محاسبه قیمت برخی فرآورده‌ها در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲

بخش اول - بررسی قیمت فرآورده‌ها براساس آمار بانک مرکزی

چنانچه در جدول شماره ۴ ملاحظه می‌شود، متوسط قیمت گوشت دام در سال ۱۳۶۳ براساس هزینه اختصاص یافته توسط خانوارها که از طریق نتایج آمارگیری بودجه خانوار شهری بانک مرکزی در سال ۱۳۶۳ اعلام شده است، معادل ۸۳۸/۵ ریال و متوسط قیمت گوشت پرندهگان معادل ۲۱۳/۷ ریال و

متوسط قیمت گوشت حیوانات دریایی معادل ۴۶۶/۹ ریال و متوسط قیمت تخم پرندگان معادل ۱۹۴/۷ ریال بوده است که قیمت‌های فوق برای گوشت دام در سال ۱۳۷۲ معادل ۴۷۶۴/۴ ریال برای گوشت پرندگان معادل ۲۲۳۷/۹ ریال و متوسط گوشت حیوانات دریایی ۲۵۷۴/۸ ریال و برای تخم مرغ ۱۲۹۹/۹ ریال محاسبه شده است. شایان ذکر است که نحوه محاسبه قیمت‌های فوق از طریق هزینه سالیانه اختصاص یافته خانوارهای شهری و متوسط مصرف آنها انجام پذیرفته است.

همچنین، با توجه به اعلام بانک مرکزی، در سال ۱۳۶۳، از میزان ۱۷۱/۶۲ کیلوگرم مصرف گوشت دام توسط خانوارهای شهری کشور، معادل ۹۹/۰۷۸ کیلوگرم آن گوشت گوسفند، بز و بره با استخوان (تازه) با هزینه‌ای معادل ۹۴۷۳۹/۲ بوده است که متوسط قیمت آن معادل ۹۵۶/۲ ریال بوده است و همچنین ۳۳/۵ کیلوگرم آن گوشت گاو و گوساله با استخوان (تازه) با هزینه‌ای معادل ۲۹۰۵۲/۶ ریال بوده که متوسط قیمت آن برای مصرف‌کنندگان معادل ۸۶۶/۵ ریال بوده است. بدین ترتیب، چنانچه در جدول شماره ۵ ملاحظه می‌شود، متوسط قیمت انواع گوشت مصرفی خانوارهای شهری در سال ۱۳۶۳، براساس میزان هزینه سالیانه و همچنین مقدار مصرف اعلام شده، محاسبه شده است.

چنانچه مشاهده می‌شود، از نقطه نظر هزینه، ۶۵/۹ درصد از کل هزینه، مربوط به مصرف انواع گوشت، مربوط به ردیف اول (گوشت گوسفند، بز و بره با استخوان تازه) بوده و از نقطه نظر مقدار مصرفی، بیش از ۵۷/۷ درصد نیز، از نوع همین ردیف بوده است که با قیمتی بیش از متوسط کل قیمت انواع گوشت (۸۲۸/۳ ریال) به مصرف خانوارهای شهری رسیده است.

بخش دوم - بررسی قیمت گوشت دام توزیع شده در سال ۱۳۶۳

توزیع و مصرف گوشت قرمز کشور، پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به خصوص با شروع جنگ تحمیلی، از طریق دو روش عمده انجام پذیرفته است که هم‌اکنون نیز، به شکلی خفیف‌تر، علیرغم اجرای سیاست‌های تعدیل اقتصادی، عمل می‌شود که شامل

توزیع گوشت، از طریق سیستم سهمیه بندی (کوپنی) بین خانوارها و سایر مصرف‌کنندگان و همچنین از طریق بازار آزاد که تفاوت عمده دو روش فوق در مقدار و قیمت بوده است. (مقدار مصرف در فصل جداگانه در ادامه این گزارش بررسی خواهد شد). براساس آمار رسمی شرکت سهامی گوشت کشور، در سال ۱۳۶۳، پنج نوع قیمت گوشت برای مصرف‌کنندگانی که از طریق سهمیه‌بندی، گوشت مصرفی خود را تأمین می‌نموده‌اند، در نظر گرفته می‌شد. (جدول شماره ۶). چنانچه ملاحظه می‌شود، قیمت یک کیلو گوشت توزیع شده از طریق سیستم کوپنی، در سال ۱۳۶۳،

برای خانوارها معادل ۷۰۰ ریال و برای مصارف ارتش حسب مورد نوع گوشت ۲۵۰ و ۳۲۰ ریال و برای مصارف بیمارستانها ۷۵۰ ریال و برای واحدهای صنعتی ۱۴۰۰ ریال و برای سایر مصارف عمومی که شامل مؤسسات دولتی و غیردولتی و مراکز آموزشی بوده، حسب مورد نوع گوشت ۲۵۰ و ۷۵۰ ریال برای هرکیلو بوده است. گفتنی است که متوسط قیمت هرکیلو گوشت دام در بازار آزاد، در سال ۱۳۶۳، براساس اظهار نظر مدیریت طرح و برنامه شرکت سهامی گوشت کشور، اندکی بیش از ۱۴۰۰ ریال بوده است.

جدول شماره ۳ - درآمد سرانه و بودجه خانوار شهری و روستایی در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲

ردیف	شرح	سال ۱۳۶۳ (هزارریال)	سال ۱۳۷۲ (هزارریال)	مأخذ
۱	درآمد سرانه به قیمت ثابت سال ۶۱	۲۶۴/۸	۲۰۳/۶۴	بانک مرکزی
۲	درآمد سرانه به قیمت جاری	۲۹۹/۰۸	۱۷۱۹/۷	بانک مرکزی
۳	متوسط درآمد خانوار شهری	۱۲۶۶	۵۳۷۵	بانک مرکزی
۴	متوسط درآمد خانوار شهری	۱۰۳۴/۱۷	۴۴۲۵/۶	مرکز آمار ایران
۵	متوسط درآمد خانوار روستایی	۵۲۴/۶	۲۷۳۱/۵	مرکز آمار ایران

جدول شماره ۴ - هزینه‌های سالیانه مقدار مصرف و متوسط قیمت برخی محصولات مصرفی در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ (۳)

ردیف	شرح محصول مصرفی	۱۳۶۳			۱۳۷۲		
		هزینه سالیانه (ریال)	مقدار مصرف (کیلوگرم)	متوسط قیمت (ریال)	هزینه سالیانه (ریال)	مقدار مصرف (کیلوگرم)	متوسط قیمت (ریال)
۱	گوشت دام	۱۶۳۸۷۲/۵	۱۷۱/۶۲	۸۳۸/۵	۳۷۵۰۵۶	۷۸/۷۲	۴۷۶۴/۴
۲	گوشت پرندگان	۳۹۷۴۲/۸	۱۲۶/۷۷	۳۱۳/۷	۱۵۸۲۰۰	۷۰/۶۹	۲۲۳۷/۹
۳	گوشت حیوانات دریایی	۱۴۳۹۳/۸	۳۰/۸۳	۴۶۶/۹	۳۶۲۲۸	۱۴/۰۷	۲۵۷۴/۸
۴	تخم پرندگان	۱۸۰۷۱/۳	۹۲/۸۱	۱۹۴/۷	۵۸۶۶۶	۴۵/۱۳	۱۲۹۹/۹

جدول شماره ۵ - برآورد قیمت انواع گوشت دام مصرفی در سال ۱۳۶۳ براساس هزینه خانوار شهری (۳)

ردیف	شرح انواع گوشت	هزینه سالیانه (ریال)	مقدار مصرف (کیلوگرم)	برآورد متوسط قیمت (ریال)
۱	گوشت گوسفند، بز و بره با استخوان (تازه)	۹۴۷۳۹/۲	۹۹/۰۷۸	۹۵۶/۲
۲	گوشت گوسفند، بز و بره با استخوان (پخ‌زده)	۵۷۹۱/۹	۲۲/۳۹۱	۲۵۸/۷
۳	گوشت گوسفند، بدون استخوان (تازه)	۱۱۵۷۰/۴	۹/۹۶۵	۱۱۶۱
۴	گوشت گوسفند، بدون استخوان (پخ‌زده)	۸۳۳/۳	۲/۷۱۶	۳۰۶/۸
۵	گوشت گاو و گوساله با استخوان (تازه)	۲۹۰۵۲/۶	۳۳/۵۲۷	۸۶۶/۵
۶	گوشت گاو و گوساله با استخوان (پخ‌زده)	-	-	-
۷	گوشت شتر	۹۶/۶	۰/۱۲۲	۷۹۱/۸
۸	گوسفند، بز، بره و گاو (زنده)	۱۷۸۸/۵	۳/۸۲۹	۴۶۷
۹	جمع	۱۴۳۸۷۲/۵	۱۷۱/۶۲	۸۳۸/۳

بدین ترتیب، ملاحظه می‌شود که قیمت گوشت مصرفی خانوارها، در سال ۱۳۶۳، براساس آمار شرکت سهامی گوشت کشور که از طریق کوبین اعلام و توزیع می‌شده است، به ازای هر کیلوگرم معادل ۷۰۰ ریال بوده است و متوسط قیمت انواع گوشت مصرفی که از طریق بازار آزاد، توسط خانوارها تأمین و مصرف می‌شده، حداقل ۱۴۰۰ ریال به ازای هر کیلو بوده

است، که شامل گوشت تازه نیز بوده است. چنانچه گوشت تازه مصرف شده از طریق بازار آزاد تأمین شده باشد، بدین مفهوم خواهد بود که ۸۵/۴ درصد مصرف گوشت دام مصرفی در سال ۱۳۶۳ (براساس آمار بانک مرکزی) از طریق بازار آزاد تهیه شده است که متوسط قیمت آن حداقل باید ۱۴۰۰ ریال باشد، در حالی که متوسط قیمت گوشت دام

جدول شماره ۶ - قیمت انواع گوشت قرمز توزیع شده توسط شرکت سهامی گوشت کشور در سال ۱۳۶۳ (۵)

شرح	مصارف خانوارها (ریال)	مصارف ارتش (ریال)	مصارف بیمارستانها (ریال)	مصارف واحدهای صنعتی (ریال)	سایر مصارف عمومی
قیمت هر کیلوگرم گوشت دام در سال ۱۳۶۳	۷۰۰	۲۵۰ و ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۷۵۰ و ۲۵۰

جدول شماره ۷ - روند قیمت گوشت قرمز (دام) توزیع شده بین خانوارها توسط دولت طی سالهای ۷۲ - ۱۳۵۸ (۶)

واحد: ریال

ردیف	شرح	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲
۱	قیمت یک کیلو گوشت کوبینی (ریال)	۱۳۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰

جدول شماره ۸ - روند قیمت گوشت دام توزیع شده توسط دولت برای مصارف گوناگون طی سالهای ۷۲ - ۱۳۵۸ (۷)

ردیف	شرح	قیمت یک کیلو گوشت برای انواع مصارف (ریال)				
		مصارف خانوارها	مصارف ارتش	مصارف بیمارستانها	واحدهای صنعتی	مصارف عمومی
۱	۱۳۵۸	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰
۲	۱۳۵۹	۲۵۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰
۳	۱۳۶۰	۲۵۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۵۰
۴	۱۳۶۱	۲۵۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۵	۱۳۶۲	۲۵۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۶	۱۳۶۳	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۷	۱۳۶۴	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۸	۱۳۶۵	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۹	۱۳۶۶	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۱۰	۱۳۶۷	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۱۱	۱۳۶۸	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۱۲	۱۳۶۹	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۱۳	۱۳۷۰	۷۰۰	۲۵۰ - ۳۲۰	۷۵۰	۱۴۰۰	۲۵۰ - ۷۵۰
۱۴	۱۳۷۱	۷۲۰	۲۷۰ - ۳۴۰ - ۲۰۰۰	۷۷۰ - ۲۰۰۰	۱۴۲۰ - ۲۰۰۰	۲۷۰ - ۷۷۰ - ۲۰۰۰
۱۵	۱۳۷۲	۷۲۰	۲۷۰ - ۳۴۰	۷۷۰ - ۴۱۸۰	۱۴۲۰ - ۴۱۸۰	۲۷۰ - ۷۷۰ - ۲۰۰۰
۱۶	۱۳۷۳	۷۲۰	۴۶۷۰	۴۶۷۰	۴۶۷۰	۲۷۰ - ۴۶۷۰

مصرف شده که توسط بانک مرکزی ذکر شده، عمدتاً در فاصله ۸۶۶/۵ ریال تا ۱۱۶۱ ریال بوده است. همچنین، متوسط قیمت گوشت یخ زده که توسط دولت توزیع شده است، معادل ۳۰۶/۸ ریال برآورد شده است که کاملاً با قیمت‌های اعلام شده. توسط شرکت سهامی گوشت کشور مغایرت دارد.

بخش سوم - بررسی روند قیمت دولتی گوشت دام کشور طی سالهای ۷۲ - ۱۳۵۸

در جدول شماره ۷ متوسط قیمت هر کیلو انواع گوشت دام که توسط دولت بین خانوارها توزیع شده است، ملاحظه می‌شود. در سال ۱۳۵۸ با قیمت ۱۳۰ ریال برای هر کیلو و در سال ۱۳۶۳ معادل ۷۰۰ ریال و در سال ۱۳۷۲ معادل ۷۲۰ ریال قیمت‌گذاری و توزیع شده است.

بخش سوم - روند قیمت گوشت دام توزیع شده توسط دولت برای مصارف گوناگون طی سالهای ۷۲ - ۱۳۵۸

جدول زیر، روند قیمت گوشت قرمز (دام) که توسط دولت در فاصله سالهای ۱۳۵۸ تا ۱۳۷۲ برای مصارف گوناگون توزیع شده است، را نشان می‌دهد. چنانچه مشاهده می‌شود، طی سالهای فوق برای مصارف خانوارها، مصارف ارتش، مصارف بیمارستانها، مصارف واحدهای صنعتی و سایر مصارف عمومی، شامل مراکز آموزشی و غیره، قیمت‌های مختلفی حسب مورد نوع گوشت و نوع مصرف اعمال می‌شده است.

بدین ترتیب، با اخذ اطلاعات و با تجزیه و تحلیل مشابه، بررسی قیمت گوشت قرمز مصرفی در سال ۱۳۶۳، می‌توان در خصوص قیمت سایر فرآورده‌ها که در گزارش بانک مرکزی آمده است، بررسی‌هایی نیز انجام داد.

فصل چهارم - بررسی مقدار تولید و واردات کشور طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳

بخش اول - بررسی تولید محصولات و فرآورده‌ها طی سالهای ۱۳۶۳-۷۲

براساس آمار رسمی وزارت جهاد سازندگی، میزان تولید گوشت قرمز (دام) در سال ۱۳۶۳، معادل ۴۸۰ هزار تن بوده که در سال ۱۳۷۲ به ۶۴۳ هزار تن افزایش یافته است و میزان تولید گوشت مرغ از ۲۷۰ هزار تن در سال ۱۳۶۳ به ۵۶۰ هزار تن و تخم مرغ از ۲۹۵۰ هزار تن به ۴۲۸۱ هزار تن در سال ۱۳۷۲ افزایش یافته است.

بخش دوم - بررسی واردات محصولات و فرآورده‌ها طی سالهای ۱۳۶۳-۷۲

براساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، واردات گوشت قرمز و مرغ به شرح جدول شماره ۱۰، طی سالهای ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۲ انجام پذیرفته است. (واردات سایر اقلام به علت ناچیز بودن ذکر نشده است، همچنین طی سالهای موردنظر واردات پنیر صورت گرفته که به علت عدم نیاز آمار آن ذکر نشده است).

فصل پنجم - برآورد مصرف خانوار در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ بخش اول - برآورد مصرف بانک مرکزی

چنانچه در جدول شماره ۴ ملاحظه گردید، براساس آمار بانک مرکزی، مقدار مصرف سالیانه برخی اقلام خوراکی هر خانوار شهری در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ به شرح زیر بوده است. مصرف انواع گوشت قرمز (دام) در سال ۱۳۶۳ معادل ۱۷۱/۶۲ و گوشت پرندگان (مرغ) معادل ۱۲۶/۷۷ و حیوانات دریایی معادل ۳۰/۸۳ و تخم پرندگان (تخم مرغ) ۹۲/۸۱ کیلوگرم محاسبه شده است.

همچنین در صورتی که میزان مصرف خانوارهای روستایی را براساس بودجه اعلام شده نشریه نتایج تفضیلی آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای روستایی مرکز آمار ایران در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ و

قیمتهای محاسبه شده از نتایج بررسی بودجه خانوارها در مناطق شهری منتشر شده توسط بانک مرکزی را ملاک قرار دهیم، متوسط مصرف خانوارهای روستایی به قرار جدول شماره ۱۲ خواهد شد.

بدین ترتیب، با توجه به جدول شماره ۱۳، می توان میزان مصرف کل جامعه را براساس نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری و جمعیت شهری روستایی در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ بررسی کرد.

بخش دوم - برآورد میزان مصرف کل کشور برخی اقلام خوراکی از طریق تولید و واردات

براساس ارقام جدول شماره ۹ و ۱۰ که میزان تولید و واردات کل کشور اشاره شده است، امکان برآورد مصرف کل کشور نیز فراهم خواهد آمد (صادرات در سالهای موردنظر صفر در نظر گرفته شده است). چنانچه ملاحظه می شود توسط منابع رسمی کشور (وزارت جهاد سازندگی و گمرک جمهوری اسلامی ایران)، میزان کل مصرف گوشت قرمز در سال ۱۳۶۳ معادل ۶۶۵ هزار تن و میزان کل مصرف گوشت مرغ معادل ۲۹۷/۷ هزار تن و میزان کل مصرف ماهی معادل ۷۶/۲ هزار تن و میزان کل مصرف تخم مرغ معادل ۲۳۰ هزار تن اعلام شده است.

بخش سوم - بررسی میزان توزیع شده کالای کوپنی

براساس ستاد بسیج اقتصادی، در مرحله ششم کوپن شهری توزیع شده در مناطق شهری (در سال ۱۳۶۳) معادل ۲۸۱۱۳۰۴۵ قطعه و در مرحله هفتم (سال ۱۳۶۵)، معادل ۳۰۷۶۸۲۵۴ قطعه بوده و در مرحله هشتم (در سال ۱۳۶۷) معادل ۳۲۹۶۵۴۹۸ قطعه و در مرحله نهم (سال ۱۳۷۰) معادل ۳۶۱۸۸۲۷۲ قطعه کوپن شهری توزیع شده است. از آنجائی که کالاهای اساسی، همچون، گوشت قرمز و گوشت مرغ و تخم مرغ انحصاراً در مناطق شهری توزیع شده است، لذا امکان برآورد بخشی از مصرف کل کشور از طریق آمار فوق فراهم می باشد. چنانچه در جدول زیر ملاحظه می شود، آمار سالهای قبل از ۱۳۶۷ توسط ستاد بسیج اقتصادی اعلام نشده است، لیکن در سال ۱۳۶۷، مقدار کالای توزیع شده را می توان محاسبه نمود.

براساس آمار فوق، چنانچه در تمامی شهرهای کشور، برای کوپنهای اعلان شده گوشت توزیع شده باشد، سقف گوشت توزیع شده در سال ۱۳۶۷ حداکثر ۳۰۰ هزار تن بوده است که براساس اعلام ستاد بسیج اقتصادی، هرگز به ازای ۱۳ کوپن گوشت در سال ۱۳۶۷ برای تمامی شهرهای کشور گوشت توزیع نشده است. حال چنانچه فرض شود، در سال ۱۳۶۳

جدول شماره ۹ - تولید گوشت قرمز، گوشت مرغ و ... طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳ (۸)

ردیف	شرح	واحد شاخص	آمار تولید طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳ (هزار تن)									
			۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
۱	تولید گوشت قرمز	هزار تن	۲۶۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۱۵	۵۲۵	۵۶۰	۵۷۰	۵۹۵	۶۲۵	۶۴۳
۲	تولید گوشت مرغ	هزار تن	۲۷۰	۲۹۰	۳۴۵	۳۳۰	۳۰۰	۳۳۰	۴۲۰	۵۲۰	۵۶۰	
۳	تولید تخم مرغ	هزار تن	۲۳۰	۲۴۰	۲۴۰	۲۵۰	۲۵۰	۲۸۰	۳۱۵	۳۴۰	۳۵۰	
۴	تولید شیر خام	هزار تن	۲۹۵۰	۳۳۰۰	۳۳۵۰	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۳۲۸۸	۳۲۱۹	۳۰۳۵	۲۱۲۵	۲۲۸۱
۵	تولید ماهی	هزار تن	۷۶/۲	۱۰۱/۲	۱۱۲/۲	۱۱۲/۲	۱۱۲/۲	۱۰۷/۱	۱۰۷/۱	۱۰۷/۱	۱۰۷/۱	۱۰۷/۱

※ تولید ماهی شامل: تولید انواع ماهیهای خوراکی و غیرخوراکی می باشد.

جدول شماره ۱۰ - واردات گوشت قرمز و گوشت مرغ طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳ (۹)

ردیف	شرح	واحد شاخص	آمار تولید طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳ (هزار تن)									
			۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱
۱	واردات گوشت قرمز	هزار تن	۲۰۵	۱۶۸	۱۸۴	۱۴۰	۱۲۸	۱۱۶	-	۱۵۰	۵۹	۹۹
۲	واردات گوشت مرغ	هزار تن	۲۷/۷	-/۸	-	-	-	۰/۰۲	۰/۰۷	۰/۰۲	۲۸	۲۹

جدول شماره ۱۱ - مصرف سالیانه هر خانوار شهری در سالهای ۷۲ و ۱۳۶۳ (۱۰)

ردیف	شرح	واحد شاخص	۱۳۶۳	۱۳۷۲
۱	انواع گوشت قرمز	کیلوگرم	۱۷۱/۶۲	۷۸/۷۲
۲	گوشت پرندگان	کیلوگرم	۱۲۶/۷۷	۷۰/۶۹
۳	حیوانات دریایی	کیلوگرم	۲۰/۸۳	۱۲/۰۷
۴	تخم پرندگان	کیلوگرم	۹۲/۸۱	۴۵/۱۳

جدول شماره ۱۲ - مصرف سالیانه هر خانوار شهری در سالهای ۷۲ و ۱۳۶۳ (۱۱)

ردیف	شرح	واحد شاخص	۱۳۶۳	۱۳۷۲
۱	انواع گوشت قرمز	کیلوگرم	۷۷/۹۹	۲۲/۲
۲	گوشت پرندگان	کیلوگرم	۳۵/۳۸	۳۳/۴۷
۳	حیوانات دریایی	کیلوگرم	۹	۵/۸
۴	تخم مرغ	کیلوگرم	۴۱/۹	۲۸/۵

نیز برای ۱۳ کوبین در کلیه شهرهای کشور گوشت توزیع شده باشد، با توجه به تعداد کوبین شهری (۲۸۱۱۳۰۴۵ قطعه) حداکثر گوشت کوبینی توزیع شده برای خانوارها معدل ۲۵۵/۸ هزار تن بوده است که می‌توان برای سایر محصولات نیز ارقام مشابهی را برآورد نمود.

صنعتی و مراکز آموزشی و غیره بخصوص طی سالهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی بوده است، در سال ۱۳۶۳ معادل ۱۶۵ هزار تن انواع گوشت دام به صورت کوبینی بین خانوارهای شهری توزیع شده است که این رقم در سال ۱۳۷۲ به ۳۸ هزار تن کاهش یافته است.

بخش چهارم - بررسی میزان گوشت توزیع شده طی سالهای ۷۲-۱۳۶۳

چنانچه در جدول شماره ۱۶ ملاحظه می‌شود، براساس آمار اعلام شده از سوی شرکت سهامی گوشت کشور، که مسئول تامین گوشت برای مصارف کوبینی خانوارها و مصارف ارتش، بیمارستانها، واحدهای

فصل ششم - نقد و بررسی آمار بانک مرکزی و تجزیه و تحلیل روند مصرف

چنانچه در مباحث گذشته خاطر نشان گردید، براساس اطلاعات موجود، امکان دستیابی به آمار تولید و مصرف و تواناییهای اقتصادی خانوارها در

جدول شماره ۱۳ - برآورد میزان مصرف کل کشور براساس آمار بانک مرکزی در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ (۱۲)

ردیف	شرح	میزان مصرف در سال ۱۳۶۳			میزان مصرف در سال ۱۳۷۲		
		تعداد خانوار	متوسط مصرف خانوار (کیلوگرم)	مصرف کل کشور (هزارتن)	تعداد خانوار	متوسط مصرف خانوار (کیلوگرم)	مصرف کل کشور (هزارتن)
۱	گوشت قرمز شهری	۵۰۷۵۹۳۸	۱۷۱/۶۲	۱۱۸۰	۷۸/۷۲	۵۶۷/۰۷	
	روستایی	۳۹۶۹۱۰۶	۷۷/۹۹		۴۲/۲		
۲	گوشت پرندگان شهری	۵۰۷۵۹۳۸	۱۲۶/۷۷	۷۸۳/۹	۷۰/۶۹	۴۹۱/۷	
	روستایی	۳۹۶۹۱۰۶	۳۵/۳۸		۳۳/۴۷		
۳	حیوانات دریایی شهری	۵۰۷۵۹۳۸	۲۰/۸۳	۱۹۲/۲	۱۴/۰۷	۹۴/۴	
	روستایی	۳۹۶۹۱۰۶	۹		۵/۸		
۴	تخم مرغ شهری	۵۰۷۵۹۳۸	۹۲/۸۱	۶۳۷/۴	۴۵/۱۳	۳۴۲/۲	
	روستایی	۳۹۶۹۱۰۶	۴۱/۹		۲۸/۵		

جدول شماره ۱۴ - میزان مصرف کل کشور براساس آمار تولید و واردات کشور (۱۳)

ردیف	شرح	واحد شاخص	۱۳۶۳		۱۳۷۲	
			تولید	واردات	تولید	واردات
۱	گوشت قرمز	هزارتن	۴۶۰	۲۰۵	۶۴۳	۹۹
۲	گوشت پرندگان	هزارتن	۲۷۰	۲۷/۷	۲۹۷/۷	۴۹
۳	حیوانات دریایی	هزارتن	۷۴/۶	۱/۶	۳۶۹/۱۹	۵/۱۱
۴	تخم مرغ	هزارتن	۲۳۰	-	۲۳۰	-

خرید برخی مواد غذایی، در دوره دهساله (۷۳-۱۳۶۳) نسبتاً فراهم می‌باشد. به همین لحاظ تلاش شد تا زمینه نقد و بررسی نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری را که در گزارش مورد نظر (۱۶) روند دهساله فوق بررسی شده است، میسر گردد. در فصول گذشته، به لحاظ رعایت اختصار، به ارائه آمار در دو مقطع ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ و همچنین بعضاً آمار مربوط به یک محصول بسنده شد تا در صورت دستیابی به فرضیه، نتایج گزارش تعمیم داده شود. به همین ترتیب آمار جمعیت، هزینه سالیانه خانوارهای شهری و روستایی، قدرت خرید، میزان تولید کل و واردات کشور، میزان مصرف، و مورد اشاره واقع شد. در این فصل، با اشاره به داده‌های فوق و مقایسه آنان، قضاوت صحت و سقم اطلاعات سال پایه (۱۳۶۳) به عهده خواننده این سطور گذاشته خواهد شد. در ادامه این فصل بررسی دو موضوع مدنظر خواهد بود. ابتدا با مقایسه و مقابله اطلاعات تلاش می‌شود تا آمارهای استفاده شده در گزارش نشریه بانک مرکزی (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نشریه شماره ۱۶.۱۷ سال پنجم، نگاهی بر نتایج بررسی و بودجه خانوار در مناطق شهری ایران طی سالهای (۷۳-۱۳۶۳)) در آینه قضاوت قرار گیرد و در بخش دوم، به طور مختصر، فرضیه کاهش مصرف برخی اقلام در دهه (۷۳-۱۳۶۳) مورد تجزیه و تحلیل واقع شود.

بخش اول - نقد و بررسی آمار بانک مرکزی در نشریه روند

الف - قیمت

براساس اعلام شرکت سهامی گوشت کشور، در سال ۱۳۶۳، جمعاً ۲۶۶ هزار تن گوشت قرمز وارداتی و داخلی (جدول شماره ۱۶) با قیمت‌های مختلف (جدول شماره ۸) بین خانوارها، ارتش، بیمارستانها و ... توزیع شده است، که ۱۶۵ هزار تن آن با قیمتی

معادل ۷۰۰ ریال، برای هرکیلو، بین خانوارهای شهری توزیع گردیده، در حالی که براساس نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری (جدول شماره ۵) قیمت یک کیلو گوشت گوسفند یخ زده با استخوان که قاعدتاً وارداتی بوده است، معادل ۲۵۸/۷ ریال و قیمت یک کیلو گوشت گوسفند بدون استخوان یخ زده نیز معادل ۳۰۶/۸ ریال اعلام شده است.

از طرف دیگر، براساس آمار بانک مرکزی (جدول شماره ۵)، انواع گوشت تازه مصرف شده خانوارها در سال ۱۳۶۳، معادل ۱۴۶/۵۲۱ کیلوگرم بوده است که سهم آن از کل مصرف (۱۷۱/۶۲ کیلوگرم) معادل ۸۵/۴ درصد می باشد، که به طور طبیعی باید، خارج از سیستم سهمیه بندی (کوپنی) تامین شده باشد. بنابراین، متوسط قیمت گوشت مصرفی توسط خانوارها را می توان از طریق مینا قراردادن قیمت اعلام شده شرکت سهامی گوشت، به طریق زیر محاسبه نمود:

$۱۲۹۷/۸ = ۷۰۰ * (\%۱۴/۶) + (۱۴۰۰ * \%۸۵/۴)$
 متوسط یک کیلوگرم گوشت مصرفی به عبارت دیگر، براساس نسبت و سهم گوشت کوپنی آزاد و اعلام قیمت توسط شرکت سهامی گوشت، متوسط قیمت یک کیلو گوشت مصرفی خانوارهای شهری در سال ۱۳۶۳، معادل ۱۲۹۷/۸ ریال بوده است که قیمت اعلام شده توسط بانک مرکزی (جدول شماره ۵)، معادل ۸۳۸/۳ ریال به ازای هر کیلو بوده است و با این رقم مغایرت دارد.

گوشت قرمز در سال ۱۳۶۳، معادل ۲۰۵ هزار تن و براساس گزارش وزارت متبوع، میزان تولید گوشت قرمز معادل ۴۶۰ هزار تن بوده که جمعاً (مصرف کل کشور) معادل ۶۶۵ هزار تن بوده است. در صورتی که به میزان کوپن توزیع شده در مرحله ششم (معادل ۲۸۱۱۳۰۴۵ قطعه) در سال ۱۳۶۳، عنایت شود، حداکثر سقف گوشت کوپنی که می توانسته در سراسر کشور و در مناطق شهری توزیع شده باشد، معادل ۲۵۵ هزار تن است که طبق اعلام رسمی شرکت سهامی گوشت کشور، از رقم فرضی معادل ۱۶۵ هزار تن گوشت به طور قطعی در سال ۱۳۶۳ بین

خانوارهای شهری توزیع شده است (جدول شماره ۱۶). بدین ترتیب، با توجه به رقم تولید و واردات کل کشور که معادل ۶۶۵ هزار تن گوشت قرمز بوده است و توزیع ۱۶۵ هزار تن گوشت کوپنی در مناطق شهری و برآورد توزیع سقف حداکثر ۲۵۵ هزار تن گوشت، که می توانسته از طریق کوپن به مصرف بخش قابل توجهی از خانوارهای شهری رسیده باشد، رقم اعلام شده توسط بانک مرکزی معادل ۸۷۱ هزار تن در مناطق شهری نمی تواند، قابل اعتماد باشد.

گفتنی است که ارائه ارقام مشابه فوق، برای سایر محصولات، همچون: گوشت مرغ و تخم مرغ به طریق

جدول شماره ۱۵ - برآورد مقدار کالاهای توزیع شده براساس کوپن در سالهای (۷۲ - ۱۳۶۷) (۱۴)

ردیف	سال	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳
	تعداد کوپن توزیع شده	۳۲۱۹۶۵۲۹۸	۳۲۱۹۶۵۲۹۸	۳۲۱۹۶۵۲۹۸	۳۲۱۹۶۵۲۹۸	۳۲۱۹۶۵۲۹۸	۳۲۱۹۶۵۲۹۸	۳۲۱۹۶۵۲۹۸
	شرح	مبلغ بطن حداکثر کوپن در توزیع اعلام کوپن در اعلام کوپن صورت اعلام (توزین)	مبلغ بطن حداکثر کوپن در توزیع اعلام کوپن در اعلام کوپن صورت اعلام (توزین)	مبلغ بطن حداکثر کوپن در توزیع اعلام کوپن در اعلام کوپن صورت اعلام (توزین)	مبلغ بطن حداکثر کوپن در توزیع اعلام کوپن در اعلام کوپن صورت اعلام (توزین)	مبلغ بطن حداکثر کوپن در توزیع اعلام کوپن در اعلام کوپن صورت اعلام (توزین)	مبلغ بطن حداکثر کوپن در توزیع اعلام کوپن در اعلام کوپن صورت اعلام (توزین)	مبلغ بطن حداکثر کوپن در توزیع اعلام کوپن در اعلام کوپن صورت اعلام (توزین)
۱	گوشت قرمز	۱۳ ۷۰۰ ۳۰۰	۱۲ ۷۰۰ ۲۷۷	۱۱ ۷۰۰ ۲۵۲	۹ ۷۰۰ ۲۳۹	۶ ۷۰۰ ۱۶۲	۴ ۷۰۰ ۱۰۱	۴ ۷۰۰ ۱۰۱
۲	مرغ	۵ ۷۰۰ ۱۱۵	۵ ۷۰۰ ۱۱۵	۵ ۷۰۰ ۱۱۵	۱ ۷۰۰ ۲۵	- - -	- - -	- - -
۳	تخم مرغ	۸ ۷۰۰ ۱۸۵	۸ ۷۰۰ ۱۸۵	۹ ۷۰۰ ۲۰۸	۲ ۷۰۰ ۵۱	- - -	- - -	- - -
۴	کره	۵ ۱۵۰ ۲۵	۳ ۱۵۰ ۲۵	۲ ۱۵۰ ۲۵	- - -	- - -	- - -	- - -
۵	بهر	۳ ۲۵۰ ۲۵	۷ ۲۵۰ ۵۸	۵ ۲۵۰ ۲۱	۷ ۲۵۰ ۶۲	۲ ۲۵۰ ۳۶	۲ ۲۵۰ ۲۶	۲ ۲۵۰ ۱۸

※ یک کوپن به میزان یک کیلو اعلام شده است.

جدول شماره ۱۶ - گوشت دام توزیع شده توسط دولت طی سالهای (۷۲ - ۱۳۶۳) (۱۵)

ردیف	شرح	انواع مصارف گوشت قرمز طی سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳				جمع کل
		مصارف خانوارها	مصارف ارتش	مصارف بیمارستانها	مصارف عمومی	
۱	۱۳۶۳	۱۶۵	۶۱	۶	۳۰	۲۶۶
۲	۱۳۶۴	۱۶۵	۵۲	۶	۳۹	۲۶۶
۳	۱۳۶۵	۱۳۱	۶۱	۴	۱۳	۲۱۳
۴	۱۳۶۶	۱۳۸	۴۵	۵	۲۹	۱۸۰
۵	۱۳۶۷	۱۲۸	۵۸	۷	۳۰	۲۲۸
۶	۱۳۶۸	۱۲۵	۵۱	۱۳	۳۳	۲۳۱
۷	۱۳۶۹	۱۰۵	۴۳	۵	۲۲	۱۹۳
۸	۱۳۷۰	۸۶	۳۲	۵	۲۴	۱۵۷
۹	۱۳۷۱	۷۷	۸	۵۰	۱۲	۱۱۴
۱۰	۱۳۷۲	۳۸	۱۰	۳	۲	۶۳

ب - مقدار مصرف

نظر به این که بررسی کلیه اقلام مصرفی در حوصله این گزارش نمی گنجد، صرفاً میزان مصرف گوشت دام را مورد نقد و بررسی قرار می دهیم. همان طور که در فصول گذشته ملاحظه شد، ارقام مربوط به میزان مصرف را می توان از زوایای مطمئن دیگری نیز محاسبه نمود.

براساس آمار بانک مرکزی، میزان مصرف گوشت دام خانوارهای شهری در سال ۱۳۶۳، (جدول شماره ۱۳) معادل ۸۷۱ هزار تن و برآورد مصرف خانوارهای روستایی، معادل ۳۰۹ هزار تن بوده که جمعاً معادل ۱۱۸۰ هزار تن در سال ۱۳۶۳ گوشت قرمز به مصرف رسیده است. براساس آمار بمرکز کشور، کل واردات

اولی، قابل اعتماد بودن ارقام بانک مرکزی را خدشه‌دار می‌سازد. به عنوان مثال در سال ۱۳۶۳ براساس جوجه یکروزه توزیع شده، حجم تولید گوشت مرغ کشور، به ۲۷۰ هزار تن و واردات کشور براساس آمار گمرک معادل ۲۷/۷ هزار تن بوده است (جداول شماره ۹ و ۱۰)، در حالی که براساس متوسط مصرف خانوارهای شهری که توسط بانک مرکزی اعلام شده است، در سال ۱۳۶۳ فقط خانوارهای شهری بیش از ۶۴۳ هزار تن مرغ مصرف نموده‌اند که با استناد به میانی آمار تولید گوشت مرغ در صنعت طیور کشور، اصولاً نمی‌تواند، قابل قبول باشد.

بخش دوم - تجزیه و تحلیل روند مصرف

با عنایت به مطالب فوق، که دلالت بر خدشه‌پذیر بودن آمار برآورد مصرف در سال ۱۳۶۳، توسط بانک مرکزی داشت، به این واقعیت نیز باید اشاره گردد که نقد و بررسی ارقام سال پایه، نفی‌کننده تغییر و تحول در روند مصرف، بخصوص الگوی مواد غذایی در سالهای مورد بررسی نبوده است. حداقل دو علت اساسی را میتوان در طرح مسأله مدنظر قرار داد که عبارت است از: رشد جمعیت و کاهش واردات، که برخلاف افزایش تولید، موجب تحول در الگوی مصرف شده است و همچنین عوامل دیگری نیز، در این فرایند دخالت داشته‌اند که به شرح زیر طبقه‌بندی و مورد تجزیه و تحلیل واقع شده است:

الف - افزایش جمعیت

چنانچه در جدول شماره ۱ نیز یادآوری شد، جمعیت شهری و روستایی کشور، در فاصله دوره (۷۲ - ۱۳۶۳) از بیش از ۹ میلیون خانوار در سال ۱۳۶۳ به بیش از ۱۱ میلیون خانوار افزایش یافته است، که موجب افزایش مصرف کل خواهد شد و طبعاً در بخش عرضه، تولید و یا واردات می‌بایست پاسخگوی آن بوده باشد. ارقام بررسی شده در جداول ۹ و ۱۰ نشان می‌دهد که جمع کل عرضه محصولات مندرج در جداول فوق، از ۴/۲۱۷ میلیون تن در سال ۱۳۶۳ با رشدی معادل ۵۳ درصد به ۶/۴۵۲ میلیون تن در سال ۱۳۷۲ رسیده است. لیکن این میزان رشد به نسبت مساوی مشمول کلیه محصولات نبوده است.

ب - تولید و مصرف سرانه خانوار

براساس ارقام مندرج در جداول شماره ۹ و ۱۰، علیرغم افزایش تولید کلیه محصولات مورد بررسی روند مصرف به دلایلی که ذکر خواهد شد، مواجه با تغییراتی بوده است. همان‌طور که در جدول شماره ۱۷ ملاحظه می‌شود، متوسط سرانه مصرف گوشت قرمز خانوار شهری و روستایی از نقطه نظر تولید واردات از ۷۳/۵ کیلوگرم در سال ۱۳۶۳ به ۶۶/۴ کیلوگرم در سال ۱۳۷۲ کاهش یافته است. لیکن متوسط مصرف سرانه گوشت مرغ خانوارهای شهری و روستایی از ۳۲/۹ کیلوگرم در سال ۱۳۶۳ به ۵۴/۵ کیلوگرم در سال ۱۳۷۲ و متوسط سرانه مصرف تخم‌مرغ خانوارها از ۲۵/۴ کیلوگرم در سال ۱۳۶۳ به ۴۰/۳ کیلوگرم و شیرخام نیز از ۲۲۶/۲ کیلوگرم به ۳۸۳/۴ کیلوگرم افزایش یافته است.

ج - تغییر در سیستم توزیع

از جمله عواملی که می‌توان به عنوان یکی از متغیرهای مؤثر در تغییر ترکیب الگوی مصرف سرانه و به خصوص در الگوی مصرفی مواد غذایی در فاصله سالهای (۷۲ - ۱۳۶۳) ذکر نمود یا تغییر در سیستم توزیع کالاها اساسی است. چنانچه در جداول شماره ۱۵ و ۱۶ ملاحظه می‌شود، توزیع کالاها اساسی توسط دولت و در فاصله سالهای فوق به شدت روند کاهنده داشته است و در برخی از کالاها به صفر رسیده است، لذا با عنایت به کاهش درآمد سرانه و قدرت خرید مصرف‌کنندگان که در جدول شماره ۳ اشاره گردید، منطقی به نظر می‌رسد که گروههای کم درآمد که در سالهای گذشته در پوشش شبکه توزیع سهمیه‌بندی شده قرار داشته‌اند، با اجرای سیاستهای تعدیل اقتصادی و واگذاری قیمتها به سیستم بازار، احتمالاً رفته رفته در مصرف موادی همچون گوشت

فرمز کاهش داده و به سمت مصرف بیشتر محصولاتی مانند نان - که هم‌اکنون نیز از سویسید استفاده می‌کنند - یا مواد غذایی ارزاتر چون سببزمینی و غیره گرایش یافته باشند.

د - ملاحظه تغییرات سیاسی - اجتماعی

عامل دیگری که متوسط مصرف کل را دچار تغییر نموده است، اتمام جنگ تحمیلی و کاهش مصارف عمومی است. چنانچه در جدول شماره ۱۶ ملاحظه می‌شود، مصرف ارتش از ۶۰ هزار تن گوشت تحویلی از شرکت سهامی گوشت در سال ۱۳۶۳ به ۱۰ هزار تن در سال ۱۳۷۲ کاهش یافته است، همچنین مصارف سایر نهادهای درگیر در جنگ را میتوان به موضوع فوق اضافه نمود. علاوه بر آن مصارف بیمارستانها و ... نیز کاهش یافته است.

ه - تغییرات در الگوی جمعیت مصرف‌کننده

از ارقام جدول شماره ۱ استفاده می‌شود که در فاصله سالهای فوق، جمعیت مناطق شهری به طور متوسط حدود ۳/۵ درصد رشد یافته است. در حالی که جمعیت روستایی به طور متوسط حدود ۰/۷ درصد رشد یافته است که چنانچه مقدار رشد زاد و ولد جمعیت را در شهر و روستا ثابت فرض نماییم، ارقام فوق بیانگر جابجایی و مهاجرت قابل ملاحظه از مناطق روستایی به مناطق شهری است. این جابجایی آثار مسلم و غیرقابل تردیدی در ایجاد تحول در الگوی مصرف خانوارهای مهاجر روستایی ایجاد نموده است. علاوه بر موارد فوق، از جدول شماره ۲ استنباط می‌شود که تغییرات محسوسی در الگوی مصرف نیز رخ داده است.

و - تغییرات در الگوی مصرف

براساس میانی توریک در اقتصاد، اصولاً رفتار عقلایی مصرف‌کنندگان در تخصیص درآمد، ایجاب می‌نماید که مصرف‌کنندگان اولویت مصرف و هزینه

جدول شماره ۱۷ - متوسط سرانه مصرف خانوار شهری و روستایی در

سالهای ۱۳۷۲ و ۱۳۶۳ (۱۷)

ردیف	شرح	واحد شاخص	۱۳۶۳	۱۳۷۲
۱	گوشت قرمز	کیلوگرم	۷۳/۵	۶۶/۴
۲	گوشت مرغ	کیلوگرم	۳۲/۹	۵۴/۵
۳	تخم مرغ	کیلوگرم	۲۵/۴	۴۰/۳
۴	شیرخام	کیلوگرم	۲۲۶/۲	۳۸۳/۴

خویش را به کالاهای اساسی و ... دهند. براساس این مفهوم و با عنایت به اطلاعات مندرج در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود که برخلاف مبانی فوق، اتفاق جالب توجهی در الگوی مصرف رخ داده است. به طوری که علیرغم کاهش قدرت خرید (جدول شماره ۳) سهم هزینه‌های خوراکی از ۴۰/۷ درصد در بودجه خانوارهای شهری به ۳۳/۶ درصد (جدول شماره ۲) کاهش یافته است که در مقابل سهم مسکن، آب، سوخت، روشنایی، درمان و بهداشت، لوازم و اثاث خانه و تفریحات و تحصیل از بودجه خانوار در فاصله سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۷۲ افزایش یافته است. از آنجایی که خوراک از جمله کالاهای اساسی تلقی می‌گردد، برخلاف افزایش قیمت محصولات فوق و کاهش قدرت خرید و رقیق شدن سیستم سهمیه‌بندی کالاهای اساسی و افزایش شاخص بهای عمده‌فروشی به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱، اقلامی همچون گوشت، مرغ، ماهی از ۲۶۵/۳ در سال ۱۳۶۳ به ۶۴۱/۲ در سال ۱۳۷۲ و افزایش شاخص برای عمده‌فروشی لبنیات و تخم‌مرغ از ۲۵۹/۵ در سال ۱۳۶۳ به ۶۵۵/۲ در سال ۱۳۷۲ (گزارش اقتصادی و ترازنامه سالهای مختلف، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران) با مصرف این فرآورده‌ها در سبد مصرفی خانوارهای شهری، کاهش یافته است که ارقام فوق بیانگر این واقعیت است که ترجیحات مصرفی خانوارهای شهری، دچار تغییرات اساسی شده است و الگوی مصرف خانوارهای شهری در استفاده از سایر اقلام مصرفی، نسبت به مواد خوراکی مواجه با تغییراتی به نفع آنان شده است.

خلاصه و نتیجه‌گیری

بدین ترتیب با عنایت به مطالب فوق، نتایج گزارش حاضر را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

۱ - آمار مقدار مصرف کالاهای اساسی منتج از نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری کشور سال ۱۳۶۳ که توسط بانک مرکزی در نشریه روند، درج شده است، قابل اعتماد نمی‌باشد.

۲ - آمار روند مصرف برخی اقلام در فاصله سالهای ۷۲ - ۱۳۶۳ کاهش و برخی اقلام افزایش

یافته است، لذا، نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری در خصوص روند مصرف نیز به شکلی که در جدول شماره ۶ مقاله نشریه روند ذکر شده قابل اعتماد نبوده است و صحیح نمی‌باشد، لیکن می‌توان وجود تغییرات و جایجایی در الگوی مصرف مواد غذایی خانواده را در فاصله سالهای فوق پذیرفت.

مآخذ و منابع

- ۱ - مرکز آمار ایران - سالنامه آماری سال ۱۳۷۰ و ۱۳۷۲
- ۲ - اداره آمار اقتصادی - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۳ - نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری ایران سال (۱۳۶۳ - ۱۳۷۲) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۴ - نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری ایران سال ۱۳۶۳ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۵ - شرکت سهامی گوشت کشور، مدیریت طرح و برنامه
- ۶ - همان مآخذ
- ۷ - همان مآخذ
- ۸ - وزارت جهاد سازندگی، معاونت طرح و برنامه
- ۹ - آمار بازرگانی کشور طی سالهای مختلف - کمرک جمهوری اسلامی ایران
- ۱۰ - مآخذ شماره ۳
- ۱۱ - نتایج تفصیلی آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار روستایی مرکز آمار ایران و همچنین مآخذ شماره ۳
- ۱۲ - جدول شماره ۱ و ۱۱ و ۱۲ همین گزارش
- ۱۳ - جدول شماره ۹ و ۱۰ همین گزارش
- ۱۴ - ستاد سیع اقتصادی وزارت بازرگانی (نامه شماره ۵۹۸۵ مورخه ۷۴/۸/۲)
- ۱۵ - مآخذ شماره ۵
- ۱۶ - مآخذ شماره ۳، نشریه شماره ۱۶ و ۱۷، سال پنجم
- ۱۷ - جدولهای شماره ۱ و ۹ و ۱۰ همین گزارش

• بقیه از صفحه ۳۷

مدیران و برنامه‌ریزان را در ارزیابی و ارزشیابی‌های مورد نظریاری کند و همچنین در انتخاب عوامل ترویج برتر و نمونه مورد استفاده قرار گیرد. از سویی دیگر، این الگو می‌تواند، مبنایی نیز برای آموزشهای ضمن خدمت آنان محسوب شود و...

• منابع:

- ۱ - شهبازی، اسماعیل. توسعه و ترویج روستایی موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران. تهران ۱۳۷۲
- ۲ - ساروخانی، باقر. جامعه شناسی ارتباطات. انتشارات اطلاعات. تهران. ۱۳۷۳
- ۳ - پارسا، محمد. زمینه روانشناسی. انتشارات بعثت. تهران. ۱۳۷۲
- ۴ - شهبازی، اسماعیل. مقدمه‌ای بر آموزش و ترویج و توسعه شیوه‌های نوین در روستاها. انتشارات دانشکده کشاورزی و دامپروری رضائیه. تهران. ۱۳۵۴
- ۵ - برتون، سوان سون. مرجع ترویج کشاورزی. ترجمه دکتر اسماعیل شهبازی و مهندس احمد حجاران. انتشارات سازمان ترویج کشاورزی. تهران. ۱۳۷۰
- ۶ - جورج - اچ - اکسین. رهنمودی برهانیهای بدیل ترویج ترجمه: دکتر اسماعیل شهبازی. انتشارات سازمان ترویج کشاورزی. تهران. ۱۳۷۰
- ۷ - کرمی، عزت‌الله و فانی، سیدابوطالب. بررسی نظریه پردازیه در ترویج کشاورزی. انتشارات معاونت ترویج و مشارکت مردمی. جلد اول و دوم. تهران. ۱۳۷۳
- ۸ - ... و تمامی کتابها، مقالات، شنیده‌ها و تجاربی که تاکنون به آنها دست یافته‌ام.

